

FEJTÖRŐ.

— Rovatvezető: Császár József. —

1. Számítási kérdés.

100 frt kamatosítottatik 4% mellett s a kamat fél évenként csatoltatik a tőkéhez; hány év múlva lesz a betett összegből 400 frt?

2. Földrajzi kérdés.

Melyik tengeri fürdőhely az, a mely a Quarnerói öböl partján Fiume közelében fekszik? a hideg szelektől az Alpekek és a Kraszt védik. Télen üdülő betegek nagyban látogatják.

3. Történelmi kérdés.

Hogy hívták azon római császárt, a ki Kr. u. 37–41-ig uralkodott? Kezdetben eszesen uralkodott, de később elmezavarba esvén, kicsapongó és kegyetlen zsarnokká lett; 41-ben összeesküvők megölték.

4. Természetrizai kérdés.

Melyik majom az a keskenyorrúak családjából, melynek magassága kb. félméter; farka két láb hosszú? T-ste barna, mellén, karján és feje bubján fehéres; homlokát fekete szalag köríti; orra busszinű. Nagyon ügyes, állatkertekben nagyon gyakori.

5. Mértani kérdés.

Szerkesztessék derékszögű háromszög, ha az átfogóhoz tartozó magasság = m. és a két befolyó aránya x: y. (x és y egész számok).

6. Képrejtvény.

A 31-ik számban közölt fejtörő kérdések megfejtése: Számítási kérdés. $6x + 5 = 3 \cdot 5(x + 5)$; $x = 5$; tehát a fiu 5, az anya 30 éves.

Földrajzi kérdés. Var folyó; Nizza közelében ömlik a Földközi tengerbe.

Történelmi kérdés. Vauban Sebestyén le Prestre de franczia tábornagy.

Természetrizai kérdés. A burgonya bogár vagy kolorado (doryphora decemlineata).

Képrejtvény. Csokonai Vitéz Mihály.

A megfejők nevei:

Kvenár Károly, Wolner Ernő, Havas Nándor, Szatmári Zoltán, Hodács Ágoston, Strausz Andor, Bagyary Béla, Hirschler Károly, Fekete Károly, Berkes László, Fischer I. Baum József, Zugel Sándor, Bergsmann Imre, Biermann Miksa, Fleischmann Dezső, Nagy Béla, Sélley Kázmér, Farkas Aladár, Lederer Gyula, Bornemissza István, Weisz Jenő, Függe Dénes, Kucsera Jenő, Bálint Béla, Laufer Ede, Török Márton, Marjai Ákos, Remer Antal, Czindura Miklós, Stern Pál, Waizenkorn Jakab, Székely Győző, Haerter Ádám, Sáfár Elemér, Steiner Albert, Ádám Gyula, Kejzlár Gyula, Sauer Berthold, Bisicz György, Rosenfeld Richard, Földesi József, Tóth Imre, Lingauer Ferencz, Mandel György, Gyurits Kálmán, Weidinger Béla, Stefanovics Gyula, Márton S. Bienenstock Lázár, Kiss Elemér, Adler Béla, Weisz Ferencz, Pollacsek József, Földi Kálmán, Kiss Ernő, Simon Ernő, Goldner Samu, Csücsker Ernő, Schulz Ármán, Róth Ottó, Slákovits Gergely, Kohn Vilmos, Brichta Manó, Konecsny Béla.

A kitűzött könyvjutalmat Biermann Miksa nyerte el Budapesten.

Szerkesztői telefon.

T. S. A. tanár urnak. Köszönettel beiktattuk. — K. K. Somorja. Igen, ha jók. Küldje be. — L. S. Székesfehérvár. A rébusz nagyon egyszerű számítási feladvány. Jobbat, érdekesebbet! — «Kis és nagy ház». Erőltetett dolog. Ne gondolja, hogy mivel a mesében sok szabad, tehát minden szabad. A rókáról mondhatom, hogy ravasz, tehát tulajdoníthatok neki gondolkodást (e nélkül a ravaszág „non sensus”); mert hát olyan a pofája, a viselkedése, mint a ravasz emberé. De a palotáról mi alapon képzelhető el, hogy mérgében holmi erkélyekkel dobálódik, a mint ön írja. Végre minő tanulság ez:

«Gög és daczosság, nagy és kis termet
Gyakorta ásnak egymásnak vermet!»

Épen, mintha csak ezt hallanók:

«Búsan ballag baka bácsi,
Jó kis lányok Maresa, Málesi.»

— L. Feri. Örülünk, hogy tetszett. De a „bácsi” nem akarja ám, hogy az igazi nevét eláruljuk. Így hát csak annyit sughatunk meg, hogy öreg ember már. — D. József. Versecz. Hej, kedves József barátunk, sok sok tünának kell még abból a pennából folynia, míg sajtó alá való verseket fog csinálni. De azért csak előre. Multa vultit fecitque puer, malthum sudavit et alsit, a mint Horatius mondja. — Studiosus. Ez még nem üti meg a mértéket; de határozottan tehetségre vall. Szívesen buzdítjuk s reméljük, hogy nemsokára közölhetünk öntől valamit.

«Kosmos» műintézet nyomása. Budapest, VI. Aradi-utca 8.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt
A KÖZÉPISKOLAI IFJUSÁG SZÁMÁRA AJÁNLVÁ.

Előfizetési árak:		SZERKESZTI:	SZERKESZTŐSÉG:
Egész évre	4 frt.	Dr. RUPP KORNÉL	Budapest, IX., Soroksári-utca 31.
Fél évre	2 frt.	főgymnasiumi tanár.	KIADÓHIVATAL:
Negyed évre	1 frt.		Budapest, VI. Teréz-körut 23. sz.
Megjelenik minden vasárnap.		Kiadja a „Kosmos” műintézet, kő- és könyvnyomda és hírlapkiadó részv.-társ.	KÉZIRATOKAT nem adunk vissza.

Az utolsó.

„Most írom utolsó művemet”. Jókai Mór tollából erednek ezek a szavak és az ősz költőkirálynak abban a cikkelyében jelentek meg, a melyet a segesvári szoborleplezés alkalmából a «Nemzet»-ben Petőfi emlékének szentelt.

Jókai Mór leteszi a tollat. Most hattyudalán dolgozik, aztán elhallgat a nemzet öreg mesemondója. Az irodalomtörténetírók már egy teljes irodalmi munkásságról szólhatnak, a mikor Jókait méltatják. «Most írom utolsó művemet», mondja a fehérhaju mester és bizonyára, mikor ezeket a szavakat leírta, az a méla bánat, a mely állandóan ott borong jószágos szemében, az ő nagy, mélyseges lelkében is beköszöntött a maga sápadtan reszkető esti csillagával . . .

Csak halkán, csendesen. Ne háborgassátok az öreg csalóányt, a mikor utolsó dalához készül. Oh nagyon szép lesz ez a dal. Egy hosszú, rózsafelhős írói pálya utolsó sóhaja, utolsó mosolya, utolsó könyve lesz az. Jókai Mór, az ember, hisz-zük és reméljük, soká itt jár még majd közöttünk, de Jókai Mór, a költő, már bucsuzik tőlünk.

Ott fogja az utolsó sorokat megírni, abban a csöndes, kedves, Bajza-utcai házában. Az utolsó sorokat . . . Megértitek, hogy mit tesz ez? Megértitek, milyen végtelen, gyönyörűszipompás világot veszünk mi ezzel az egyetlenegy szomorú igével: «Most írom utolsó művemet». Csak a Tizian képein láttam olyan bájos, mennyországból való ragyogást, mint Jókai regényeiben. Az ő világában nemcsak a nap ragyog. A vízi nymphák hajában szivárványszínű kagylók függnek, a tenger ezüstös tükre foszforos villogással fogad és a zöld habok alatt a vízi király kristályfalu mesevilágát

sejtjük. Csupa rózsza, édes mézzel telt virág, bájos, szőke, selymes haju angyal, csodálatos, biborveres színek átárnyalva az elhaló rózsaszínbe . . .

Máskor pedig csupa bánat, csupa szomorúság. Az előbb mosolygó tájra ködfátyol borul, a titokzatos, esti csöndben hirtelen valami nagy, keserű bűgást hallani, olyan keserűt, mint mikor szívünk hasad meg, aztán elnémulnak a hangok, csak a tenger morajlik álomba ringatón és a szél susogva sodorja tova a hervadt szirmokat . . .

Csak emlékeztetek az ő édes, kaczagó, jó kedvére, a mikor egy-egy szögletes, régi fiskálist, egy-egy konzervatív öreg táblabírást, vagy valami gonosz ellenségnek csúfos felsülését rajzolja nevető lelkének mosolygó színeivel.

Aztán gondolatok arra, a mikor Szentirmay Rudolf feltárja Kárpáthy Zoltán előtt a mult idők történetét, a mikor Áldorffy Ince koporsóját viszik ki Szeréna mellé, az oceán hullámsírijába, a mikor Jenőy Kálmán a derék Tseresnyés uram házában «ágyban, párnák közt» szenved ki . . .

A merre csak jártam széles Magyarországon, az a sokféle táj mind olyan ismerős volt már nekem — a Jókai regényeiből. Lent, a Kárpátok zord világában a «Szegény gazdagok»-ra, az Alduna lakatlan szigetei közt a bájos Noémire, a délibábos pusztákon, a Tisza partján az «Új földesúr»-ra, a Frangepani-varban, az Adria mellett, a Balaton mentén, a Dunántúl, mindenütt az ő regényeire kellett emlékeznem.

A mikor mi már rég meghaltunk, a mikor porladó szívünkől virágok fakadnak, a mikor sirjaink is besüppednek és a mulandóság búsan suhogó szárnyai megérintik roskadozó emlé-

künket azok szivében, a kik itt maradtak, a mikor se hire, se hamva nem lesz ennek a nemzedéknek, a mely élt és küzdött, remélés álmodott, szenvedett és elbukott a földi tusaiban, akkor Jókai szavai még egyre és minden időben még sok szép szemből fognak könyvet kicsalni, a derüs kacagás és a fájó zokogás könyveit.

Petőfi, Arany és Jókai, a mi három, ragyogó csillagunk. Mintegy az élet három szakát képviselik. *Jókai* a mesevilág, a *gyermekkori* édes, fantasztikus, korlátot nem ismerő, csodákkal teljes világa. *Petőfi* az ifju szilajsága, büszkesége, lelkes tüze és szenvedélye. *Aranyé* a

férfi komolysága, egyszerűsége, ereje és rezignációja. Mind a három a *mienk*, egészen a *mienk* . . .

Fehér hajjal és csöndesebben dobogó szívvél él közöttünk az utolsó a három nagy közül. És mostan az *utolsó* írja az *ő utolsó* művét. Az *ő* Muzsája, a mely a halhatatlanság csókjával illette homlokát, most is ott lebeg felette. Kiterjeszti hófehér szárnyait a költő hófehérfeje felett és zokogó lélekkel, könyttől harmatos szemmel nézi, nézi azt a nagy öreg embert, a mint feléje fordul és az utolsó csókot adja neki.
Leopold Lajos.

A rétségek fia.

— TRELLER FERENCZ ifjúsági regénye. —

KILENCZEDIK FEJEZET.

Körülbelül harmincz mértföld távolban keletre attól a cserjéstől, mely a Szürke Medvét és társait rejtette, egy kis földmélyedésben húzódtak meg Ben és Yim, a sötét merengésbe mélyedt Osborne James-sel.

— Ön bosszankodik, Osborne ur, mondá Cen, az a sebhelyes, sas-arcu ember, — ezt föl tudom fogni, de hát nem segít a dolgon.

— Átkozott dolog, mondá Osborne keserű-gonosz arczkifejezéssel, hogy ily messze észak felé vetődünk, csinos időbe telik, míg újból haza érünk.

— Még mindig jobb, mintha elértek volna bennünket, lassot vetettek volna nyakunkba és úgy huzoztak volna el: mi nagyon kellemetlen dolog lehet, dörmögé Yim. A rendfentartó bizottság nem teketóriáz sokat.

— De hát mit is tehetnek nekem? fakadt ki hevesen Osborne. Botorul tettem, hogy veletek elszárgulodtam; egészen elkábult akkor az eszem.

— Hej, nemes uram — kacagott Ben — aligha bizakodott ön akkor úgy magában, mert ugyancsak szaporán ellábolt velünk.

— Persze, nem akartam érintkezésbe jönni azzal a csöcseléssel. Talán még szurokba mártottak és tolba hempergették volna* a mért két derék gentlemant kiszabadítottam a tömlőczből.

— Az rontotta el a dolgot, hogy Johnson megszőkött; az a ficzkó helyesen a mi ügyünk szerint való bíró volt, vélekedett Ren.

— Igen, szólt Osborne, az huzta át az én

* Az Egyesült Államok műveletlenebb részein ez divatos módja a család és gonosztevők megbüntetésének.

számadasomat is, hogy a becsületes Johnson hiányzott . . . Tehát azt hiszitek, hogy itt a további üldözés elől biztonságban vagyunk? tette hozzá kis vártatva.

— Mindenesetre, vélte Ben. A garfieldi ficzkók ugyancsak keményen a sarkunkba jártak, ezer szerencse, hogy az indiánok nyomaira akadunk s ezeken indulhattunk tovább. Sokáig keresgélhetnek most, míg lovaink patkóit megtudják különböztetni a cheyennekéitől.

— Az üldözők közt van egy, szólt Osborne és maga elé meredt, ki nem adja föl egyhamar a dolgát. De emberek, kérdé aztán ideges nyugtalansággal, hogyan és mikor akartok engem az Arkansas mellé visszakalauzolni?

— Ha a garfieldiek elveszítették nyomunkat, válaszolt Yim, vagy pedig föladták az üldözést, úgy egérutat veszünk kelet felé és ön nyolcz-tíz nap alatt birtokán lehet. Annyit azonban előre jósolhatok, uram, hogy az ottani bíró is kiveti a szemét önre; a garfieldiek ismerik önt és nem maradnak nyugton: a fiu eltűnése föltűnést keltett.

— Bah, viszonzá Osborne, ugyan mennyiben tudhatná be ezt nekem? Öcsémet a rétségen meggyilkolták, a garfieldi bíró mint láttelező tanusította ezt és kiállította a halotti bizonyítványt: mi kell ennél több? Tanukat hoznak kik másként vallanak? Honnan veszik? Nem hajszolhatják föl Johnstont, sem azt a két ficzkót, kik kísérték, mikor ti megrohantatok bennünket. Nem, ellenem nincs, ki cselekedni bírna. Osborne James-t nem függesztik föl egykönnyen. Aztán meg, hogy kiszabadítottalak titeket a tömlőczből? Hát bizonyítsák be, ha

tudják? Mihelyt államomban vagyok, biztonságban érzem magamat és ha lehetőleg gyorsan odavisztek, nem fogjátok megbánni a dolgot.

Ben gondülte homlokkal meredt maga elé, mikor Osborne öcsésére került a szó.

— Bár élne még a fiu, szólt aztán és mintha sóhajtás szállt volna el mellől.

Jim kacagott. «Az Ölyü, Osborne uram, néha érzelmességbe esik: ezt már el kell neki nézni».

— Azt hiszem, szólt emez, már kényesebb dolgok is vannak rovásodon, Ben, mint hogy ezt a tejfölös szájut eltetted láb alól.

— Vigyen el az izé, uram, sziszegett dühösen Ben, bár ne tettem volna! Igazat mond ön, sok minden van már a rovásomon, de nincs mit úgy szánnék-bánnék, mint ez a tett.

— No, a mi megtörtént, azon nincs mit segíteni; a sópáncolás nem ér semmit. Eleget éltem a határszéleken és jól tudom, hogy az emberéletért nem adnak sokat a rétségen.

— Az ön rovása is bőségesen teli lehet, uram! vélekedett Yim, durva hahotával.

Osborne mérges pillantást vetett rá és élesen felelte: «Tedd el magadnak üres megjegyzéseidet? Ez a köszönet érte, hogy kiségtettelek a kelepczéből? Ha a porkoláb igazat szólt, úgy két sokat hajszolt jómadárnak tartanak. Azoknak az embereknek még élénken emlékezetükben van az agyonütött prémkereskedőknek és a lemészárolt kivándorlóknak esete.

— Hahaha! kacagott Yim csufondárosan, én is úgy beszélek mint ön, Osborne uram: bizonyítsák be! bizonyítsák be!

— Ugyan gondoljátok meg, szólt nyugodtan Osborne, legyen eszetek és kerüljetez nyugatra, egy házzal odébb, mert a talaj itt már talpatok alatt. A mult esztendőben egy puskaműves följelentett néhány rablót, kik megtámadták; közülök kettőnek pontos személyleírását adta; azt hiszem, most már minden határszéli hatóságnak kezében van ez.

Hallgasson! morgott Yim, ne emlékeztessen arra a históriára. Még most is magam előtt látom azt a pokoli törpét és a vén trappert. Nem szeretnék velük még egyszer összejönni.

— Igy tehát jo lesz, ha nyugatabbra vonulok: Kalifornia szép ország.

— Hm, ott ép oly jól akasztanak mint itt. Egy darabig hallgattak, míg végre Ben megszólalt: «Csudálkozom, hogy bár oly sok lönyomra bukkantunk, még sem lattunk egy árva vörösbőrüt sem, pedig ezerszámra kell kővályogniuk a rétségen.

— Jó, hogy még egygyel sem talalkoztunk;

a cheyennek nem viseltetnek valami jó indullal irányunkban.

— Azt hiszem, Yim, szólt újra Ben, beválik, ha mindegyünk egy indián némbert vesz feleségül, aztán fölvetjük magunkat az illető törzsbe s így biztonságban leszünk a rétségen.

Yim nevetett. «Tanácsosabb lesz, ha először az arany hazájában próbáljuk meg szerencsénket, a bányászok között boldogulhat az ember. Néhány arany-tuskó aligha árt meg nekünk. Remélem, Osborne ur majd gavallérnak mutatkozik és ha az Arkansashoz kalauzoljuk, nem sajnál néhány száz dollárt.

— Megkapjátok, fiuk, hadd legyen meg kívánságotok — mondá Osborne — hisz láttatok, hogy barátaimat nem hagyom cserben.

— Különösen füzte tovább Yim, ha azok a barátok csodálatos dolgokat tudnak elbeszélni bizonyos támadásról, mely életébe került egy ifjunak, ki arkansasi Osborne úrnak útjában állt.

— Az a barát, viszonzá

Osborne álnok mosolylyal, óvakodni fog oly históriák elbeszélésétől,

melyeket nem lehet bizonyítani s melyeket elvégre senki sem hisz el.

— Hm, igen, Osborne úr, — válaszolt Ben — ön érdemes ember, van pénze, de szeretném, tette hozzá sötét arczkifejezéssel, ha az a fiu annyi lelkiismereti furdalást okozna önnek, mint nekem. Hányszor föltűnik álmaimban, a mint égfelé emeli szeméit és imádkozik.

— Nagyon gyöngéd lelkületű ember vagy, Ben, papnak készülhetnél volna, hivatottságod van hozzá.

Jim kaczagott, de Ben komolyan sóhajtott föl: «Bár lettem volna az!»

Mialatt a három férfiú ilyképen beszélgetett és fáradt lovaik közelükben legelészték, figyelmükre sem méltatták a rétséget, mert azt hitték, hogy teljesen kisikamlottak a veszélyből, mióta üldözőiket az indián nyomokra térés által tévútra vezették.

Paripáik egyikének prűszkölése fölkelte éberségüket és Ben épen föl akart emelkedni, mikor egy fiatal indián állt előtte, mintha a földből pattant volna ki. Ámulásuk oly nagy volt, hogy ülve maradtak, mintha lebüvöltek volna őket. Az indián, kinek puskája volt a kezébe s kés meg csatabalta fészket övében, mosolyogva köszöntött kezével és bizodalmasan lépett közelebb.

— Engemucscse, dörmögött Yim, ugy idesettenkedett ez a lator indián, mint a csuszó-mászó — és mellette fekvő puskája után nyult. «Mit akarsz, rézbőrü?» kérdé nyersen. Udvariasan felelt az indián: «Raakadtam nyomotokra és eljöttem, meg tudni, ki szerencsétlenti látogatásával a cheyenneket.» Mindezt jó angol nyelven mondta.

— Többen is vannak még közületek?

— Harczosaim a rétségen száguldoznak.

Yim fölemelkedett és a messze távolban lovasokat meg legelésző lovakat vett észre.

— Tehát cheyenn vagy?

— Te mondad.

— Vadászaton vagytok?

— Vadászunk.

Jóllehet a fiatal, nyulánk cheyenn tartása és taglejtései méltóságosan nyájasak, szép, szavai pedig udvariasak voltak, sötét szeme oly módon futott végig a három emberen, hogy különösen a két bandita kényelmetlenül érezte magát. Leghosszabban időzött tekintete Osborne úron.

— A cheyennek látogatására jöttök?

— Arra legkevésbé, indián; meg akartuk mutatni ennek a gentlemannek a rétséget, hogy itt néhány bölényt löjjön, azután ismét visszatérjen. Városi úr.

— Üdvözlegyen a cheyennek földjén. Ti délről jöttök; találkoztatok-e barátainkkal a kawokkal, kik társaságunkban akarnak vadászni?

— Egy lelket sem láttunk a rétségben, sem fehérét, sem vöröset, szolt Bill.

— Ti Kansas-ból indultatok el?

— Talán csak nem akarsz vallatás alá fogni? kérdé durván Yim.

Az indián azonban folyvást azzal a nyugodt udvariassággal válaszolt: «Csak azt szeretném tőletek megtudni, fölfedezték-e már azokat, a

kik a multkor egy fehér embert megrohantak és fiát meggyilkolták?»

A három ember megrettenve nézett össze és két rabló tekintetével sötét keresztűz alá fogta a nyugodt indiánt, ki tovább beszélt: «A tett elkövetésével a cheyenneket vádolják és ily módon akarnak ellenségeskedést szítani köztük meg a fehérek között. A cheyennek nem szoktak békés utasokat támadni és gyermeküket gyilkolni; azért jó lenne, ha a fehérek megtudnák az igazságot».

Ben és Yim, nem tudván kiokoskodni az oly higgadtan beszélő indiánból, ki egymagában állott előttük, egymásra néztek és körülpillantottak a rétségen. A cheyenn társai messze távolban mutatkoztak.

— Nem tudjuk, mit gondolsz és nem adhatunk fölvilágosítást.

Az indián arcvonásain mosoly röppent el.

— Követtem nyomotokat és nem tudtam, ki hagyta azokat hátra. Most, hogy láttalak benneteket, azt hiszem a «Véres Kéz» és az «Ölyű» megmondhatják, ki követte el a támadást.

Az így megszólított Ben és Yim, kik jól tudták, hogy e nevek alatt őket ismerik szelvényben-hosszában, talpra szökken; daczos arcaikon szilaj fenyegetés ült.

A higgadt indián szemei felvillogtak; éles füttyentést hallatott és köröskörül a füből több mint husz barna alak emelkedett föl és a három meglepett emberre mindenünnen puskacsövek meredtek.

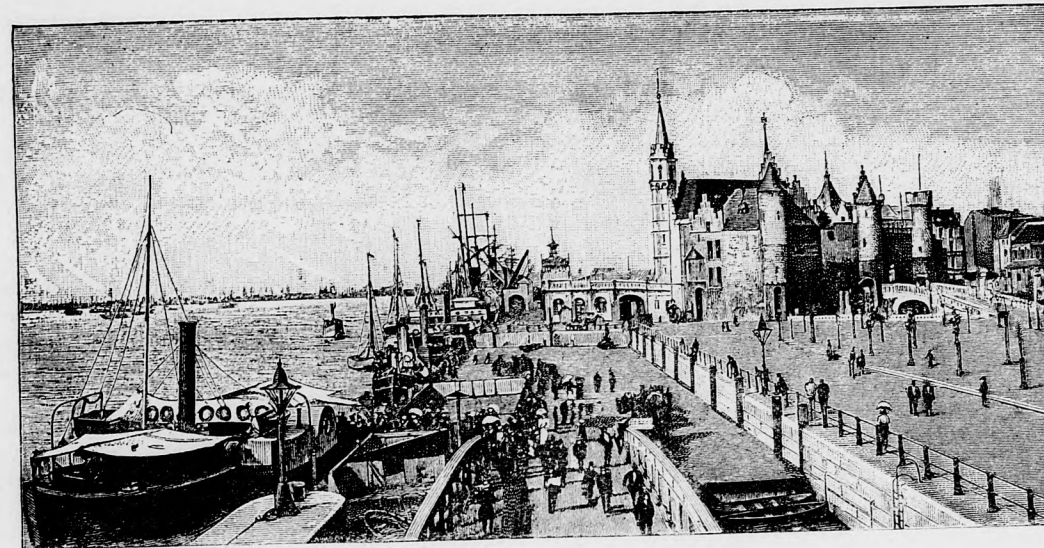
— Kárhozat! morgott Yim, Osborne úr halálsápadt lett és Ben hűledezve tekiutett az őket mintegy varázsütésre körülvevő körre. Bámulandó fürgeséggel ugrott azonban eléjük néhány harczos és ragadta meg Ben-t Yimmel egyetemben. Yim vadul hánykolódva szegült ellen és kísértette meg a szabadulást, de Bennel együtt mihamar földre teperték és lefegyverezték. A sápadtan és reszketve ott álló Osborne nem is állott ellen, önként odaadta pisztolyokból és bowie-késből álló fegyverzetét. Ekkor aztán az indiánok eleresztették ellenállásra képtelenné tett foglyaikat és Yim daczosan dörmögött:

— Nos? Hát mit akartok? — Cayugas azonban ügyet sem vetve rá, sötét szemeit Osbornera szegezte és kérdé:

— Mi a neved?

— Nevem Osborne és Arkansasból származom, nagy főnök. (A cheyenn halk kiállást hallatott.) Csudálkozom, hogy ily durván bánasz velünk békés emberekkel. Íszz mi barátságban állunk népeddel.

(Folytatása következik.)

Egy kastélyban.

E kastélyzúgban búsan, elhagyottan,
Rokon, barát nélkül fanyargok én,
Örömeiket magammal én nem hoztam,
De fájdalmakban nem vagyok szegény.
Elhull minden virága fájdalomnak
E fájdalomlan lelkek közepett . . .
Hogy zúg a fák közt szárnya a viharnak! . . .
Ragadj el innen szelvéssz engemet!

Itt, látom, már hiába prédikálom
A legszentségesb igazságokat,
Nem száll a lélek itt oly könnyű szárnyon,
Hogy elérhesse a csillagokat.
Talán jobb hive lenne elveimnek
Az indián, vagy az őz rengeteg,
A téritőkre ott inkább figyelnek . . .
Ragadj el innen szelvéssz engemet!

Ne legyek boldog — ha már lehetetlen,
Felejtsem el örökre a szavat;
Mit bánom én! . . . csak egy hü sziv feleljen
Fájdalmimra, ha megszólamlanak,
Csak legyen egy kar, a mely átöleljen,
Midőn dobogni érzi keblemet,
Csak legyen egy szem, mely velem könyezzen!
Ragadj el innen szelvéssz engemet!

Zalár József.

Homerosz, Dante, Shakespeare, Molière-ek!
Ti nektek itten szépen kijutott!
Ragyog művekben isteni lélek,
De hadvezérek ti nem voltatok.
Herostrat nálatok szebb hírben áll itt,
Hát még a szörnyű Alba hercezek!
Nevetik itt a művészet csodáit . . .
Ragadj el innen szelvéssz engemet!

Hazánk napján, a fejlődő irodalmon,
Nem akad itt meg egy hiv pillanat,
S ha szólanak a honról — fájva hallom
Ajukról ez idegen hangokat;
De nem gyűlölnék semmit úgy miként a
Népet, a mely tőlük mindig szenvedett,
S mely most is még emlékein sir néha
Ragadj el innen szelvéssz engemet!

Középkori magyar elbeszélések.

Egy néminemű szerzetes, «ki asszonyunkhoz igen ájtatos vala.» arra kérte Szűz Máriát, hogy jelenjék meg neki. Ehez a szerzeteshez sok kérés után végre egy angyal szállt le és így szólt: «A mi asszonyunk ez napon neked megjelenik; de ezt is tudd meg: hogy ha ötöt látandó, az ő nagy szépségének fényességétől megvakulsz.» A szerzetes gondolkodóba esett s azt végezte, hogy csupán fél szemével néz Máriára, a másikat pedig beföldi kezével, hogy így félszeme világát megtartsa. Ugy is lett minden. Azonban Mária szépsége oly nagy volt, hogy a szerzetes aztán alig győzte dorgálni magát s így szólt: Ó én nyavalyás! Miért fődöztem el az egyik szememet! bár mindkét szemem világát elvesztettem volna! és újra elkezdett könyörögni Szűz Máriához: jelenjék meg neki még egyszer. Szűz Mária pedig szívesen teljesítette a szerzetes kérelmét, újra megjelent előtte, s az másik szemére is megvakult. (Tihanyi-cod.: 108—110.) — Még hatásosabb ennél az, hogy mikor egy fiatal ember látta Szűz Mária szépségét, annyira nem tudott megválni tőle, hogy mikor Mária eltűnt, a fiatal ember szíve meghasadt.

Másutt az egyszeri Fokus kovácsról találkozik elmés história. Titus, római császár egyszer olyan törvényt szerzett, hogy egyetlen fiának születésnapján senki se dolgozzék. Magához hivatta tehát a nagy Virgiliust és így szólt hozzá: «Szerető atyámfia, ily meg ily törvényt szerettem. Mivel titkon gyakorta megtörhetik, kérlek, szerezz bölcseséged szerint valaminemű tudományt, mely által megismerhetem azokat, kik e törvényt nem tartják meg.»

Mire Virgilius így szólt: «Uram legyen akaratod.» Egyszersmind ördögi tudománnyal egy bálványt állított fel a város közepén, mely aztán minden törvényszegőt elárult a császárnak. Volt akkor a városban egy Fokus nevű kovács, a kiszintén megszegte a törvényt. Ez a kovács elment a bálványhoz és így szólt hozzá: «Ó te gonosz bálvány! Én uramra mondom, hogy ha te engem bevádolsz, bezeg ottan a fejedet betöröm.»

Nagyon megijedett a bálvány erre és mikor a császár követői hozzamentek, hogy ki szegte meg a törvényt? nem merete megmondni, hanem így felelt: «Emeljétek fel szemeteket és lássátok, a mi a homlokomra van írva. A homlokán pedig ezt lehetett olvasni: «Idők változnak, emberek kisebbülnek és kik igazat mondanak, törött fejké lesznek.» A követek elbeszéltek a császárnak mindezeket. Erre a császár fegyveres vitézeket küldött a bálványhoz, hogy a

ki az ellen vétett, kötözzék meg és hozzák a császári palotába.

A bálvány elmondta, hogy Fokus fenyegette és a törvényt is megszegte. A vitézek rögtön elfogták Fokust és a császár elé vitték. «Atyámfia Fokus!» mondá a császár, «mit hallok rólad? mért szegted meg a törvényt?» «Uram», felelte Fokus, «én a törvényt semmiképp meg nem tarthatom. Mert nekem minden nap nyolcz pénzt kell keresnem». «És miért kell a nyolcz pénz?» kérdezte ismét a császár. Fokus pedig így felelt: «Mert mindennapra két pénzt kell visszafizetnem, melyet gyermekségemben kölcsönvettem volt; kettőt visszaadok, kettőt elvesztek és kettőt elköltök». A császár nem értette meg a beszédet s így szólt: «Mondd meg nyilvánban a pénzek értelmét.» Fokus pedig felelt:

«Uram hallgass meg. Két pénzt minden napon atyámnak kell adnom. Mert mikor kisdéd voltam, az én atyám én reám minden napon két pénzt költött. Annak utána két pénzt ismét fiának kölcsön adok, hogy ha betegségbe esem, a két pénzt megadja, mint én atyámnak; két pénzt pedig minden napon elvesztek, feleségemre költvén, mert mindenkoron ellenem rugódózó, ellenem járó és szabad akaratu. E miatt akármit adok neki, elvesztem. És még két pénzt költök magamra is ételre és venterékre». A császár átlátta a felelet böices voltát és megengedte Fokusnak a dolgozást, sőt Titus halála után az emberek Fokust választották császárra bölcsesége miatt.

Lélek szerint: a császár: a mennyei atya, ki törvényeket és ünnepeket szerze; Virgilius, ki a bálványt szerze; a Szentlélek, ki prédikátorokat szerze, hogy a jót és rosszat megmagyarázzák, kinyilvánítsák; az irás a bálvány homlokán azt jelenti, hogy az emberek mindig rosszabbak lesznek, s az igazmondó fejét betörök; Fokus kovács: a jó keresztény, a ki igazat szól.

Szent Brunó legendájából elbeszélnek egy párisi doktor esetét, ki mikor meghalt és kiterítették, első napon felült a ravatalon és így szólt: «Istennek ítéletére idéztetem», s ezzel visszahanyatlott helyére. Másodnap újra felült és ezen szókkal: «Ítéltetem», újra lehanyatlott. Harmadnapon ismét felült és felkiáltott: «Elkárhoztam». Ezzel lehanyatlott és nem kelt fel többé.

Egy szegény fiatal fráter soha egy ígét sem birt fejében tartani a szent írásból. Ezen való bánatában elment egy vén jámbor atyához és elpanaszolta baját. A vén atya pedig így szólt: «Hozz ide két szennyes fazokat». Mikor a frá-

ter odavitte a két szennyes fazokat, ismét így szólt a vén: «Önts vizet az egyik fazékba és aztán önsd ki belőle ismét újra meg újra». Mikor így az egyik fazék ki volt mosva, az öreg megparancsolta a fiatal fráternek: «Hozd ide mind a két fazekat». Akkor aztán megkérdezte, hogy melyik tisztább. A fráter azt felelte, hogy a melyikbe vizet töltögetett. — «Tehát», szólt ekkor az öreg, «így van az ember is. Az Isten ígétjét, ha fejében meg nem tarthatja is, csak mentül többször hallgassa: már is tisztább, mint a ki azt nem hallgatja.»

Egy másik példa szerint élt valamikor egy családos ember. Ennek távol a mezőn volt egy kápolnája, hová minden nap eljárt imádkozni. Azonban egyszer csak restülni kezdett az ember s minden héten csupán egyszer zárandokolt el a kápolnához. Ilyenkor történt, hogy a mint megy-mendegél, hátratekint és lát egy angyalt, ki ennek az embernek minden lépése nyomán szép rózsákat szedegetett egy szép kosárba. Az ember nagyon elálmélkodott ezen a dolgon. Az angyal pedig ekképen szólt hozzá: «Im lábad nyomát számlálom és járásod érdemét, mint szép rózsákat, az Uristen elé viszem». Ettől fogva az ember holtá napjáig újra mindennap kiment a kápolnához és halálakor nagy jutalmat vett az Istentől.

Tagadhatatlanul a példák közt igen sok a köznapi, a költői, a trivális és együgyű. Az egyszeri apácák története, kik gyóntatni szerettek volna, az asszonyok kíváncsi természetéről és nyelves voltáról, vagy az egyszeri királyfinak esete, ki az összes teremtett állatok közül az «ördögökhöz» — így nevezte az asszonyokat — vonzódott leginkább, és több eféle nem a legfinomabb dolgok közül valók.

Az író nem válogat szóban és tárgyban, de nem beszél, hogy csupán elmondja, a mit elmond, mindenkor magasabb világ szolgáltatában áll, a lélek nagy érdekeit lebegtetni szemeink előtt. A példákban megnyilatkozik egy-egy hittétel; hirdetik a vallásos bölcseséget, a megtérést, a buzgalmat, a test zabolázását, az önmérséklet tanát és a felebaráti szeretetet, a tiszta élet szépségét, a keresztény ember és aszkéta erényeit; buzditásul hivatkoznak a menny örömeire, a világ gyönyörű-

ségeinek mulandóságára, csodákra, melyek egyes jókat itt a földön kitüntettek, rettenetes büntetésekre, melyek gonoszokat sújtottak. Naiv és hiszékeny közönségre számítottak; de a sokaság azóta sem változott át egészen, s az igehirdetők századokkal utóbb is haszonnal foglalnak beszédökbe egy-egy példát, midőn a nép elé lépnek. A középkori irodalomnak elvont scholasticája s szemlélődő mysticismusa leginkább a példák által párosult népies melegséggel, a mely itt sokkal fesztelenebbül nyilatkozhatott meg, mint a legendában, e természeténél fogva is komolyabb és sokszor magasabban járó fajban; s rendszeren közvetlenebben is szólt a hallgatóhoz, mint amaz.

A későbbi irodalmakba egész tömeg példabeszéd került át, s nem egy találkozik közöttük mesteri. Az idő soknak eltörüli vallásos vonatkozását (Fokus története így fejlett azzá, a minek Péczeli József «Király és kapás» cz. meséje mutatja), mint a hogy a középkori vallásos áramlat nem ritkán feledésbe merítette egy-egy példa keleti tulajdonságait, hogy aztán a maga nézeteinek tegye azt hirdetőjévé; de a régi könyvek példáiban sokszor élesen mutatkozik a középkor szelleme, a mely naivsága és csiszolatlansága, sokszor babonás hiszékenysége mellett is, sok fenkölt eszmét kirdetett s az előbb erkölctelenségének s vadságának posványában fetregő Nyugatot szép és nagy érzésekre gyujtotta. Nagy árny mellett nem hiányzott belőle a fény, a gyenge ség mellett az erő, a gyalogság mellett az önfeláldozás hősiessége. Modern tudomány és műveltség nem virágozott, de a barbárok lelke nemesült és Európa előbbre haladt a középkor vallási és erkölcsi eszméivel. Az erőszakoskodásokat enyhítette a vallás uralma, a békes emberek társadalma emelkedett, sokan aszkétákká lettek, s nem egyet szinte csodálatossá tett önmegtágadásának nagysága s lelki ereje.

Ez idealismusból jó hasznot láttak későbbi századok, a bünt, a visszaélést, mely a középkorban ép úgy megvolt, mint bármikor, méltán ítéli el a történelem.

(Vége.)

A KIS TORKOS.

ARATÁSKOR.

A római nép művelődése és nevelése.

(Bernhardy után szabadon: Gál Kálmán).

II. Monarchiai nevelés.

Sajátságos és csodálatraméltó az az előhaladás, mely a kultúra és nevelés monarchiai formáját a köztársaságitól elkülönítette s csaknem ellentétbe vitte. Csekélyebb vagyonnal gyakorlati czélokra volt irányozva, nem az állam nagyobb tekintélye alapította, sem nem támogatta és csak Rómára s Itália egy részére terjedt ki. De Augustus császár megmutatta az utat az eddigi korlátok megszüntetésére s mindazoknak általánosítására, a miken a szabadérelmű szellemi előhaladás felvirágzása nyugodott.

Először fejedelmek és finom képzettségű férfiak vették a tudományokat oltalmukba és tevékeny közreműködésük a régi konokságot megtörte. A grammatikusok és szónokok nyilvános támogatása és fizetése ösztönzésül és buzdításul szolgált, hogy fényes irodalmi hírnévre tegyenek szert.

De hasonlíthatatlanul nagyobb hatása volt tudományos férfiak működése, a kik azt az alapvetet, hogy a római formát és előadást a görögök tökéletes mesterműveivel szerencsés összhangzásba hozzák, úgy tanítás mint példa útján durva előteletekkel való harcban is érvényre emelték. Kezdetben, Augustus alatt, inkább a költészet terén, később Tiberiustól Trajánig nagyobb kiterjedésben a sajátképeni római próza terén is. Ilyen élénk törekvés sikerét biztosították részint irodalmi egyesületek (collegia poetarum), melyeket barátság és szellemi rokonság tartott össze és czéljaikra, eszközeikre nézve szépészeti kritikát gyakorolva egymást megértették, részint tudós társaságokban való barátságos felolvasások, melyek gyorsan nagyobb és vegyes közönséget vontak magukhoz és az újabb törekvéseknek korán kellő megérését, hozzáférhetését eszközölték. Ezek után az izlés biztos szabályt, egyenlőséget nyert, a mi a köztársasági iróknál hiányzott, most azonban még újabb táplálékot is talált a külélet apró nyilvánulásaiban.

Csendes magányban való kényelmes tanulmányok, a mi gyakorlati irányu népnek csak most jutott osztályrészüül, könyvtárakban való gazdagság, az állami és magánügyek közzététele egy nyilvános intézmény, az újságok és folyóiratok után (acta diurna), a görög nyelv köztetszése az uralkodó hangulatnak biztosabb utat jelölt meg. E felbuzdulás mégsem terjedt, miként korábban, csak Rómára. Minden római provincia meleg résztvétet mutatott az irodalom újabb

haladása iránt, melynek híres képviselői, valamint minden szó, amely Rómában élénk benyomást tett, messzi távolban ismeretessé váltak. Sok és népes iskola létesült. A főváros magához vonzotta a legkülönbözőbb talentumokat s így különféle törekvések központjává lett. Azon idő jellege tűnik fel úgy az irodalmi termékekben, mint a nevelés s oktatás új alakjában is, melynek szelleme és hivatása a forma és dictio jelentékenyebb választékosságot bírta volt. Nem volt becse az avult kor lassu methodusának, hanem tűzbuzgalom, találó rövidség és gyorsaság, teljesség, élvezet, mint az élet és előadás fő alkotórészei voltak szükségesek.

Aztán megrövidítették a régebbi paedagógia lassu járását, hogy a költészet és szónoklat teljes élvezetéhez minél korábban eljussanak (pl. Lucanus és Persius). A fiuk mértéktelen luxus és szolgálatra kész szolgák környezetében az egykor szigorú felvigyázás alól menekülve és tisztátalan befolyásoktól indítva, változatossághoz és önkényes beszédhez szoktak. Ingatag elvek, az anyanyelvnek a göröggel való egyeztetése mar a gyermekkor kezdetén előtérbe léptek.

A házi fegyelmetlenségből korán mentek a grammatikusok iskoláiba, melyek bizonyos részekre osztottak és a költők olvasása és az előadásban való gyakorlás mellett grammatikai, történelmi ismereteket terjesztettek. Egybe volt kötve az *auditio* és *lectio* (hallás és olvasás), de az utóbbi volt uralkodó, a művészi gyakran az éneklésig fokozott recitatioval párosulva. Maguk a szerzők nem ismeretesek teljesen és általában minden grammatikus ezek megválasztásában saját izlését követte, akár ősi, akár modern irányban mozgott; de Homeros és Vergilius olvasása általános volt, a kikhez többek között csatlakozott az aranymondásokban gazdag *Syrus is*.

Bámulatos jó kedvvel siettek a rhetorok iskoláiba, melyeknek zsúfoltsága és az idők szellemével megváltozott methodusa semmi gondos tanítási formát meg nem engedett. Valamint a nyilvános gyakorlat mindig szűkebb korlátok közé szorult és nemsokára csak a békés tanulószoba s a nép alsóbbrendű gyönyörűségei között volt a választás, az államkormányzás gépies, lekötött egykori gazdagsága a viszonyokhoz alkalmaztatott és a szabadelvű cselekvéstől megfosztatott; úgy hátrált a rhetorica hasonló mértékben, gyakor-

lati pályájára egy cselekedetekben dús élet teljességétől, igazságától és szaladt egy hypothetikus vagy költött világba, melynek gyakorlótérein nem annyira képzettség és finom izlés, mint elmésség, fényes kombinációban és előadásban, szónoki figurák szép technikájával terjedt szét.

A suasorián és controversián belül volt a rhetori iskolák egész tevékenysége. Ily költői beszédeknek természetében volt, hogy ifju tapasztalatlan lelket ellenállhatatlanul csalogatták és foglalkoztatták és a hallgatók fáradhatatlan buzgalmukban egymást felülmúlták. Szavalni és tanulni (declamare et studere) a tehetséges és középszerűek tulajdona volt és esikamlós tanulmányokon, melyek a lelkes ifjut tévutakra vezették, a bizonytalant egészen elrontották, ezen idő összes írói átmentek. — Fecsegő, izléstelen tanítók, egészségtelen és iszonyu problémák, csillogó beszédek és fennhéjázó sekélyes gondolatmenet, a hallgatók zajos tetszésnyilvánításai a szellemi erők kifejtésére és oktatására nem a legszerencsésebb eszközök voltak. A bölcészek pedig az ifjak és férfiak egy csekély ugyan, de buzgó számának morális előadásokat tartottak, melyeknek izletlensége grammatikai kontárkodással párosult.

Ennek a következményei egyfelől az ifjúság nevelésének és képzésének gyorsasága és önkénye, másfelől pedig aprólékos mindentudás. De egy sajátosságosan haladó kulturának tiszta tudata, mely kulturának ellentéte a korábbi republicanizmussal büszkén érzett fokoztatott és minden irodalmi kincsnek élénk élvezete oly benső nyereségy voltak, mely sok hátrányt felülmulhatott.

Gyors hanyatlás következett be már az Antoninusok kormányzása alatt. A mindig élesekben nyilvánuló barbárság visszavetette az oktatást tudatlan és tervnélküli előadások és a tapasztalás niveaujára. Grammatikai kísérletek, rhetori szónoklatok és bölcészeti tételek még mindég egymás mellé sorakoztak és ifjak úgy, mint érett, tanult férfiak vonzódtak hozzájuk. De a valódi alaposság és tudományosság oly mértékben tűnt el, a mint a tudományokkal ezek ismerői csillogó s az államtól bőkezűen jutalmazott játékok üztek. A látszat a tudományosság minden körén uralkodott. Nem kevésbé segítettek elő ezen állapotot a tartományok iskolái, különösen a karthágói, mely alkalmazkodott a városiasság szabályaihoz.

Az oktatás elveszté tehát eddigi általános jelentőségét, elhanyagolták a grammatikusokkal együtt, a kik most szerzett ismeret és olvasottság helyett a formai és beszédbeli szüksé-

ges elméletet kompilálták; a rhetorok üres szövegekkel és pedig barbarizáló s hibás stílusban foglalkoztak, mivel a nyilvános szónoklat dicsőítő beszédek szűk keretébe szorult és csak egyes szónokok merészsége, a kik idejük romlottságával magukat szerencsésen összetudták egyeztetni, emelte egy pillanatra a jogosan alásülyedt mesterséget. A bölcészek a nyilvános neveléstől távol állottak és kalandos superstíciójukkal inkább az előkelők és az udvar körébe tartoztak.

A képzettség mélyebb értelmét végre az utolsó évszázak szerencsétlensége, úgy szintén a politikai és erkölcsi romlással előrenyomuló hajlam léha tetlenséggé alakította. Itt minden a liberalismushoz és egyes férfiak szelleméhez fűződött, a kik vagy a megsemmisült iskolák megújítására törekedtek (Alex. Severus), vagy az ügy iránt való szeretetből régi szerzők olvasására adták magukat (Symmachus, Sidonius Apollinaris, Hieronymus), ha valamely korábbi rhetori hivatal iskolás tudományosságra nem vezette (Ausonius, Augustinus). Ily körülmények között kiváló jelentősége van a városi iskolák megmaradásának, Karthágóban a vandálok beütéséig, mely iskola a keresztyénységnek képzett védőket szerzett és Galliában s Burdigalában, a melyet híres grammatikusok és rhetorok egész serege fordított hasznára a 4. században.

De kevés provinciális iskola elmuló virágzása igen csekély összefüggésben volt minden irodalmi és tudományos törekvés megvetésével, a mely táplálva a pogányság iránt való előítéllettel és a meggyöngült rómaiak gondatlanságával többre becsülte azt, hogy az élet alkalmatlan fogyatkozásaival megegyezzenek.

Midőn végre császárok a 4. század vége óta bizonyos udvari iskolákat alapítottak, mint Theodosius és Valentinianus Konstantinápolyban a grammatika, rhetorika, philosophia és jogtudományok részére, melyeknek létezése fejedelmi kegytől és fizetéstől függött és a már meglévő tanhelyek — hasonlóan az erkölcsetlen és veszélyes intézményekhez — rendőri fegyelem alá kerültek, a képzett oktatás sorsa és belső állapota nem sokáig lehetett kétséges. Az iskolák pusztultak, mivel a lakosok az irodalomtól és intézményeitől elidegenültek, mivel a tanítók jelentéktelenek és tudatlanok, a tanulók romlottak voltak és minden szellemi munkától és megerőltetéstől elfordultak. A könyvtárak használhatlanok, szétszórva és zárva voltak s helyettük színészek és viadorok mutatványai szórakoztatták a népet s elégitették ki a látványosságok iránt való érzékét színházakban és circusokban, mignem a római

uralom a germán kormányzással és életmóddal új fejlődést nyert.

Ha most a római nevelésnek az irodalom alakjára és előhaladására vonatkozó hatásait összefoglaljuk, ezek sokkal gyengébb és korlátozottabb mértékben állanak előttünk, mint ez a paedagogia állandó terjedésétől és az erők s eszközök igen nagy költségétől várható volt. Értéke a görögöknél irodalmi nevelésükkel ellentétben s csaknem fordított viszonyban áll. Mert a nyilvános nevelés hellén formái is különbözőeknek tetszenek. Költői, politikai és ezek egyesülésében nyilvánult az ifjúság tudományos oktatása az ionoknál, dóroknál, atheniekénél; de a római ezekkel semmi teljesen döntő összhangzást vagy analóg említésre méltót nem nyújt, épen azért, mivel ellenkező úton mesterségesen gyarapodott. A görögök ugyanis szellemi és testi képzettségük közvetlen momentumaira nézve, zenei és gymnastikai alakai képzettségük tekintetében törzsokeik sajátosságai szerint hanyatlottak és mivel élénk ösztönük a költői és művészi sikerhez külső alakítást kívánt, a görög élet organismusa hozzáillő paedagogián nyugodott, mely benső szükségesség által ama plastikai érzék lényegével egybekötve és etikai törvények által megerősítve volt. E módszerek mindegyike, melyek közül egyik tökéletesebb és valódiabb, mint a másik készítette azt az alapot, melyen az irodalom, mely csak egy törzshöz csatlakozhatott, történetileg fejlődött. E tekintetek közül egyik sem illette a rómaiakat, kiknek külső és belső nyilvánulása az állam a minden korban levő összes erőket, mint egységet, összetartotta és maga érdekében fölhasználta. Fölöslegesnek látszott, hogy a jelent megérteni tanulják; mert ezt közvetlenül látták és megérezését az intézmények is segítették. Hogy pedig a multnak tartósságot biztosítsanak, arra egyszerű tudósítás is elég volt. Rómában tehát nem költészettel és költői étellel kezdődött, hanem

politikai prózával a história és szónoklat terén, egyszersmind prózában írt drámával, a mi a közérzületet az ősidőkre és megmaradó erkölcsökre emlékezés útján emelte. Es ez a törvényesség és változhatatlan államművészet által kényszerített irodalom, elég különös, de humanus képzés és frissen haladó szerzők segítségével nélkül emelkedett. Mert a római költők, Enniustól Lucretiusig, az ó-korban történt eseményeket írták meg; nem mint a nép tanítói gyakorolták tekintélyüket, hanem mint a nemzeti érület tudós képviselői, polgártársaik kegyének megnyerésére törekedtek. Innen van a forma és plastikus tökély iránt közönyösségek, másfelől az öntudat természetes ügyessége, a mi (a görögöknél soha) a jövőre nézve is bizonyos érvényt szerzett számunkra.

Csak a respublica vége felé terjedt az iskolai képzettség és irodalmi munkásság, de ez is inkább csak a szónoklatra és tehetségesebbek egy kis körére; az élet ezzel nem nyert magasabb lendületet, a monarchia első évszázának tehát az az érdeme, hogy mély fogékonyt mutatott a tiszta tudományosság élvezése iránt és a tanulást, mint az általános megismerésre vezető szükségességet bevezette. De a subiektív, változó ízlés a despotismus kényszere és az új, befolyásos szónoklat sem kitaratást, sem maradandó becsét nem engedtek meg. Itt is új és nagyon sajátos ünnemény lépett előtérbe, hogy t. i. a rómaiak a köztársasági objektív próza ideje után az irodalom subjektív és pedig költői álláspontjára léptek. Helytelen és tarthatatlan változás, ámbar frisebb színek fényével van felékesítve és a monarchiához való átmeneteltől elválaszthatatlan. Innen van a gyors hanyatlás háromszáz esztendő alatt, mikor a költői irány megsemmisítése után — természetes következés szerint — a római ó-kornak kellett megújulnia fanyar, ősi hangulatával.

(Vége.)

A m e r i k á b ó l.

27. jun. napját, ugymint Sz. László napját szent mise áldozattal László Bátyám Uramért; ugy 13. jun Sz. Antal napját, Antal Bátyám Uramért feláldoztuk, és az asztalnál egészségére ittunk.

Huszonkilencedik jun. Nagy veszedelemben voltunk, mert minden vitorlák ki-lévén tétetve, hirtelen nagy szél elért bennünket egy záporosó, és ha mindennemű sietséggel, nagy fáradtságos munkával a vitorlákat össze nem szedték

volna, egyenesen a tenger fenekére vitt volna a szél, hajó-törés nélkül. De egy fertály sem ment el, hogy a veszedelmen kívül voltunk. Itten sok záporosó, tenger csendessége, ellenkező szelek négy egész napig nyomorgattak bennünket, úgy hogy nem mentünk többet kilencz mértföldnél, de a harmadik napján juliusnak jó szelünk érkezvén, egész tizedik juliusig jól mentünk.

Ezen nap látni kezdtünk az amerikai fővé-

nyeket, melyek a tengeren szélel vannak, és azért is nagy s kis lepedőknek hivattatnak, mivel úgy látszik, mintha lepedőt terítettek volna a tengerre: a tenger is, mely eddig kékszinűnek látszatott lenni, már zöld azaz igazán tengerszinű volt, mely mindjárt félelemmel megtöltött bennünket, mivel ezen helyeken nincsen a tengernek elegendő mélysége és imitt-amott nem mélyebb két ölnél, mely helyre, ha valamely hajó érkezik, bucsut vehetnek mindnyájan a világtól.

Nagyobbodott félelmünk ornét is, hogy szokatlan dagadása volt a tengernek és nagy szél, úgy hogy egész öt napig sz. misét sem mondhattunk a nagy hánys vetés miatt. Sokan ujonnan betegedni kezdettek, a hajónkba is sok tenger hab csapott be; mink éjjel-nappal szüntelen imádságot tettünk és a szent Reliquiákat a tengerbe függesztettük és minden bizonnyal tapasztaltuk, hogy megcsendesedett a tenger, hogy pedig annál messzebb lennénk a veszedelemtől, éjjel mindég kifelé mentünk a földtől, így jártunk egész tizenegyedik juliusig, mely szerencsés nap láttuk legelőször Amerika földjét, tudniillik egy hegyecskeket, melyet az ide való nép Itacoluminnak, azaz kö-gyermeknek nevezi. De mivel ezen nap estve lévén, a fővények miatt tovább menni nem merészeltünk, vasmacskát vetettünk és lstennek kiváltképen való kegyelméből a tenger éppen megcsendesedett, a szél megállapodott úgy, hogy egész éjjel nyugodhattunk, nem égyébképen, hanem mintha valami csendes folyó vizen lettünk volna.

Tizenötödik jul. Kilencz óraker felhuzván a vasmacskát, Maranhao felé indultunk négy óraker, nagy örömmel Sz. Márk nevű helyhez érkezvén, a tengeren ismét vasmacskát vetettünk és az utazásnak véget vetettünk, halákat adván a Felséges Istennek, hogy nagy irtalmasságával őrizvén bennünket, mind nagyobb veszedelemtől megmentett, mind ezekben oltalmazott és sok esztendei kívánságunkat elérni megengedte. A városba ugyan be nem mehettünk, de mindjárt kivetettünk a tengerbe egy hajócskát és én levelet írtam a P. Rectorunknak, hogy nekünk valakit küldene, a ki Maranhaoi Portuga-nak járását jól tudja.

Másnap idején reggel visszatérvén a hajócska, egy szerezcent hozott magával, a ki a hajón tiz napig maradt, tudniillik, a mig jó szél nem támadott, hogy a portusba mehettnek a hajók. De tiz óra felé a mi P. Provincialisunk maga hajócskáját két tiszt. Paternel érettség küldötte és ebéd után az ágyainkat magunkkal a hajócskába tévén, ötödfél óraker kivánt helyünkre jutottunk és 45 nap után a

földre léptünk, azt gondolván majd két napig, hogy még a tengeren vagyunk, úgy látszott, mintha az egész föld hányatna az haboktól, alig tudtunk egyenesen járni.

Az egész kollegium előnkbe jövén épen a tenger partjáig, minden szeretettel köszöntöttek és szerencsés érkezésünkön örvendeztek Szép rendbe azért bementünk a városba és kollegiumba s egyenesen a templomba, halát adván az irtalmas Istennek mindennemű körülünk való gondviseléséért és segedelmet kérvén, hogy a mely hivatalra méltóztatott bennünket elválasztani s küldeni, ugyanabban megtartson s minden munkálkodásunkat kellemessé tegye maga szent színe előtt, hogy a töredékeny edények által is hirdettesse maga sz. nevét, gyarapítsa az Anyaszentegyházat és a sötétségben járó pogányságot világosságra hozza. Ez volt mindnyájunk közönséges kívánsága; de nekem különös kötelességem lévén, a mely jól tudva vagyok Edes Asszonyom Anyámnál, arról úgy el nem felekeztem, hogy igazán mondom, hogy nem cselekszem semmit, hogy eszembe sem jutna; de azt is igazán mondom, hogy valahányszor eszembe jut, mindétig buzgó fohászokodásokkal kérem a véghetetlen kegyességű Istent, hogy hallgassa meg imádságaimat és ezen nyomorúságaimban és a világ szerint való keserű életemben vigasztaljon. Ez volt és az léssen még élek, az én kérésem és minden cselekedeteimnek vége.

Elvégezvén imádságunkat, hogy a fáradságos utazás után valami enyhítésünk lenne, mindjárt sok szép s jó amerikai gyümölcsöt és igen jó izü licitariomokat hozatnak, egy nagy korsó vízzel és faliszttal, ez a mi itt való kenyerünk. Így jöttünk a régen óhajtott tengeren innen levő tartományba, melyről nem kételkedem, hogy kíván valamit hallani Edes Asszonyom Anyám, azért a miket két hónap alatt tapasztalhattam, azokat leírom; többet írhattam volna, ha beljebb mentem volna az országba, de még eddig a tenger mellett vagyok lakásom. Deczemberben ugyan beljebb megyek, de mely felé még magam sem tudom.

Azért Maranhao szép ugyan, de nem igen nagy sziget, 6 mélyföldnyi hosszúsága, 5 mélyföldnyi szélessége, egy város, tudniillik Maranhao vagy benne és négy vagy öt falu. A városban mind Lusitanusok laknak, kivéven a szolgálakat és szolgáló leányokat, melyek vagy Afrikabeli szerezcsenyek, vagy az itt való népből valók. A szerezcsenyek itt jobbadjok, nagy áron veszik őket, egyet száz ötven, kétszáz, néha háromszáz forinton; és ezek s ezeknek maradéki örökös szolgálak, de a maradékok nem mindnyájan, hanem csak azok, kik

szolgaasszonytól vannak, azért ha egy szerecsen szolgál, egy szabad asszonyt vesz férjhez, a fiai is szabadok; ha egy szabad férfi szolgáló asszonyt vesz férjhez, a fiai örökös szolgák és ezekből áll az egész jobbádság nem igen nagy.

Az ide való népet semmiképen nem szabad szolgálat alá vetni, azért, hogy ettől mentek legyenek, még egy napra sem szabad őket felvenni a Missionárius szabadsága nélkül és ez iránt majd minden esztendőbe parancsolatot küld a Felső, hogy a Gubernatorok mindenképen oltalmazzák az Indiaiak szabadságát. A falukba mind Indusok laknak, de már ebben a szigetben mind keresztények, nem is találni már pogányokat, de beljebb az országba még temérdek a pogányság.

A hus dolgában bővelkedik az ország, de kenyér és bor nem találtak, hanem a kenyér helyett vagyon valami gyökér, melyet az ide való nép Mandioca-nak, a Lusitanusok farinha de pao, azaz falisztnek és igazán nevezik. A gyökér olyan forma, mint a retek, vagy mint a karórépa, belül fehér, kívül fekete; a héle még meg nem sütik, tiszta méreg, de a baja méreg ellen való orvosság, azért ha valaki nyersen, de hajastól eszi, semmit sem árt, azt szépen meghámozván reszelik és a levét jól kifacsarják, azon munkára készített és fabéjből kötött hosszú zacskókban; de ezt a vizet őrizni kell; először válókba szedik és minekutánna egy nap s éjjel még állott, a vizet leöntik. Ez a víz tiszta méreg, ha valamely marha talált belőle inni, minden bizonytal elvész. Az első lisztet, minekutánna kifacsarták a vizet belőle, vagy üstökbe teszik, jó tüzet tesznek alája és így sütik, mindég kavarván nagy lapáttal és ez a kenyér. A második liszt pedig, mely az első

gyökértől kifacsart vízből állapodott meg, a verőfényre tétetik, hogy száradjon meg, azután az előbbeni módon sütik; mindakettő fehér ugyan, de ez a második olyan, mint a hó és csak ételnek való, vagy rántásra vagy pedig nád mézzel főzik és olyan mint a griz.

Az első lisztet vagyis a kenyeret kanállal szokták enni, én ugyan még nem eszem, hanem úgy mondván csak kóstolgom és a hus csak magányosan eszem. Vagyon ugyan még egy kevés száraz kenyérem a hajóból, de azt csak confect helyett eszem néha-néha, mikor már derekasan éhezem. Ha pénzecském lett volna, vagy két hordóbuzalisztet és makaronit vettem volna, legalább néha-néha egy kis tézta-ételt ehettem volna, de ennek egyébb orvossága most már nincs, hanem a békességes türes. Azt mondják, hogy a kik hozzá szoknak az itteni kenyérhez, eszükbe sem jut kívánni a buza kenyeret.

A hus tehén, bárány, szarvas, vaddisznó husból álló. Ez az utolsó olyan ugyan a formája, mint nálunk, de kissébb; a husa tiszta fehér, a köldöke a hátán vagyon; más, de igen józú.

Nagyon más állat Paca nevű, de én még nem láttam, fejedelmi dolognak mondják lenni. Vannak más állatok is, úgy mint Anta, olyan mint egy ló, a feje igen hasonló a lófejhez, serénye vagyon, de igen kicsiny, mintha mestersegesen nyirtak volna meg. A körmei kettősek, a szőre gesztenye színű; láttam egyet, de nem elevenen, hanem négy részre vágottat, melyet az Indusok hat nyíllal lőttek agyon, láttam, de nem ettem belőle, mert legalább egy nap kell neki a verőfényen állani, úgy jó, azután énnekem pedig sietnem kellett. Láttam ezt az állatot Piricuma nevű helységben.

(Folytatása következik)

Hulladék erő értékesítése.

Bátran állíthatjuk, hogy az olvasó egyhamar nem talál rá arra, hogy mi is legyen tulajdonképpen az a «hulladék-erő». De különben mi sem vagyunk biztosak abban, vajjon jól választottuk-e meg a kifejezést. A hulladék-anyag mintájára véltük készíthetőnek a «hulladék-erőt», mely azt az erőt akarja megnevezni, a mely kárba vész valamely erő alkalmazásakor, a minthogy anyag vész el, helyesebben hull el, midőn azt valamiféle tárgygyá földolgozzák. Persze a modern technikának gazdasági szempontból egyik legfőbb törekvése,

hogy semmiféle hulladék-anyag kárba ne vesszen, hogy minden hulladék-anyag úgy értékesítsék, hogy az tetemesen csökkentse a készíthető ipari cikk előállítás költséget. Anyyra vagyunk e téren, hogy ma már értéktelen hulladék-anyag tulajdonképpen nincs is. Mert biz a természetben egyáltalában nincs haszontalan, értéktelen valami. A mi annak látszik, az emberben mulik, hogy hasznát, értékét még föl nem ismerte.

De ha így állunk a hulladék-anyagok értékesítésével, vajjon mennyire vagyunk a hulladék-

erővel? Nagyon elmaradtunk, aig valamiképen. Mindössze nagyon jelentéktelen értékesítésével próbálkoztak meg.

Igy, hogy valamit fölemlítsünk, ott vannak az önnön töltő puskák, a hol a hátralökés közben elhulló erőt értékesítik a töltő megnyitására, az üres patronok kidobálására, a töltésre, a töltő elzárására és az elsütésre. Ugyancsak hulladék erőt értékesítenek azon ipartelepeken, a hol a völgybe menő kis kocsik hegyre tartó kis kocsikat huznak fel.

Az ipari általában a mechanikai munka közben sok erő hull el, nem szólva arról, hogy a munkaerőnek jó része nem használódik fel arra, a mire termelik. Ez utóbbi a helyes kihasználásnak a dolga s a fűtőszervezetek meg a gépek tökéletlenségének rovására irandó. Ámde az elhulló erő olyan, a melyet ez idő szerint a munka közben ki sem kerülhetni, a mely a mostani gépszervezetek mellett szükségképen felszabadul, csak hogy értékesítésére még alig gondoltak. A gyakorlatból vett példa fogja legjobban megvilágíthatni ezt, hogy mikép értjük a hulladék-erőt. Mindenütt ott, a hol fékkel dolgoznak, a fékezéssel erő hull el, a fékezés szükségképen erőfőléssel jár, a mely kárba vész, amelyet eredeti céljától akaratosan elvonnak, a nélkül, hogy bármint hasznát vennék. Pedig a fölszabaduló, az elhulló erő minden körülmény között értékesíthető, csak a módját kell kitalálni és az eszközt hozzá megkonstruálni. Persze, hogy az erő elhullásnak eleje is volna vehető, ha azt csakis olyan mennyiségben alkalmazhatnák, a mely mennyiségben azt a munka megkivánja, de az akkumulátorok, vagyis ha szabad magunkat úgy kifejeznünk, az erőkamarák kérdése még nagyon messze van a gyakorlati megoldástól. Az akkumulátorok ugyanis mindig csak annyi erőt szolgáltatathatnának, a mennyire egy bizonyos munka végzésekor szükség volna. Addig is azonban, míg az akkumulátorok általános alkalmazását megerjük, az elhulló erőt kárveszendőbe engedni. Így gondolkozott a francia éjszakai-vasúttársaság is, mert azt olvassuk róla egyik szaklapban, hogy rá adta magát a hulladék-erő értékesítésére.

Köztudomásu dolog, hogy a völgynek haladó vonatot fékezni kell, nehogy egy bizonyos sebességet meghaladjon, a mi a vonatra nézve veszélyes lehet. A fékek elvonják a vontatót a felesleges erőt, surlódásra használják föl, a mi magában véve egészen értéktelen, hasznos munkát nem produkál. Ezen segitendő, vagyis a fékezés közben elhulló erőnek értékesítése szempontjából a vasúttársaság az tervezi, hogy sajátos szerkezetű elektromos lokomotívot

készített, melyet a völgynek haladó vonathoz akasztat. A lokomotív két oldalán, a tengelyeken, dinamogépeket alkalmaz, a melyek a mozgó vonattól működésbe hozva, elektromosságot produkálnak és ezzel a rendes lokomotív kazánja helyén levő nagy akkumulátorokat töltik meg. A lokomotív illetésképen elektromotív vá lesz. A míg a vonat megy, az elektromos áram egyre fejlődik és az elektromotív azáltal, hogy a lefelé haladó vonat az összes fölszabaduló, azaz különben elhulló erőt a dinamogép hajtására fordítja, a vonatra fékezőleg hat. A mint a vonat a völgyön áthaladt, a lejtőn lefelé robogott és utána emelkedettebb pályára kerül, a dinamogépek átkapcsolás folytán elektromotorokká lesznek, az erőt az akkumulátorok tölkapják és az elektromotív a lejtőn fölfelé segíti, tolja a vonatot. Persze, hogy az erőt az akkumulátorokba abból az erőből gyűjtötte, a mely a vonat lefelé haladá-akor különben elveszett, elhullott volna. Az elektrolokomotív tehát igen nagyfontosságú gazdasági elvet oldana és valósitana meg, a hulladék-erő értékesítésének gyakorlati kérdését. Mennyire fog beválni az minden kétségen felül áll és hogy bevállása a technika ügye, de hogy az elv helyes, az esetén nemcsak a vasutak hulladék-erejére fog szorítkozni, hanem sok egyéb mechanikai munka közben elhulló erő értékesítésére is, az szintén több, mint bizonyos.

P á l y á z a t.

A «Tanulók Lapja» szerkesztősége ezennel pályázatot ír a következő tételekre:

1. Elbeszélés az iskolai életből. Jutalma 10 korona.
2. Szabadon választott tárgy s fajú költemény. Jutalma 6 korona.
3. Egy nagyobb költői mű fejtegetése. Jutalma 10 korona.
4. Eötvös József báró irói pályájának méltatása. Jutalma 10 korona.

A dolgozatokat a papírnak csupán egyik oldalára szabad írni s jelíges levéllel vagy nevével írással ellátva f. é. szeptember 20-ig kell beküldeni.

A jutalmat egyedül arra érdemes munkák szerzőinek adjuk ki s fentartjuk a jogot, hogy a meg nem jutalmazott, de közlésre méltó műveket szintén közölhessük.

A beküldött kéziratokat vissza nem adjuk, azonban a reájuk vonatkozó kritikát az eredmény kihirdetése után számítható két héten belül a szerzőknek szívesen megmutatjuk.

VEGYESEK.

Ezer magyar feladat. Lapunk szerkesztőjének, Dr. Rupp Kornél munkája díszes kiállításban elhagyta a sajtót. Ajánljuk lapunk összes előfizetőinek és hiveinek figyelmébe. A ki 8 előfizetőt gyűjt a 340.lapos szép kiállítású, érdekes és hasznos könyvre, *egy ingyenpéldányban* részesül, aki 4 előfizetőt gyűjt, feleáron, aki 2 előfizetőt gyűjt 1 frt 50 krért kapja a könyvet, melynek bolti ára 2 frt. A megrendelések szerkesztőségünkbe is intézhetők, a megrendelési pénzek azonban Hantos Antal könyvkereskedő címére — Budapest, IV., Calvintér 5. sz. küldendők. Gyűjtőivekkel szívesen szolgál szerkesztőségünk azoknak, a kik a könyvre megrendelést óhajtanak gyűjteni s így tiszteletpéldányhoz jutni.

Kossuth Ferencz ajándéka a nemz. muzeumnak. A régiségár érdekes tárgyakkal szaporodott. Kossuth Ferencz orsz. képviselő a Kossuth-család hozzájárulásával a muzeumban helyezte el őseinek, az 1661-ben elhunyt udvardi Kossuth Miklós turóc-megyei alkapitánynak világossárga, damasztelyemből készült temetési zászlaját s török fogságban hordott sulyos vasbilincseit, honnan 1651-ben szabadult ki. A zászlót 1803-ban idősebb és ifjabb Kossuth László megújította, nevezetesen az egyik oldalon levő Kossuth címet s a másik oldalon a feszületet újra festette. A zászlón a következő felirat olvasható: «Hic iacet generosus dominus Nicolaus Kossuth de Udvard olim vicecapitaneus Cottus (Comitatus) Thuroczensis aetatis suae 66» és Renovat(um) ex Munif(icientia) Spec:(tabilium) ac Peril:(lustrium) D. D. (dominorum) Ladislai Sen:(ioris) et Ladislai jun:(ioris) Kossuth de Udvard 1803. Die 15. Febr.» A tárgyakat harmadfélszázadig a turóc-szent-mártoni templomban őrizték, ahol Kossuth Miklóst eltemették s azok az ezredeves kiállításban is láthatók voltak.

Lajos napja. Kossuth Lajos nevenapját, augusztus huszonötödikét, amint minden évben, úgy az idén is nagy kegyelettel ünneplik meg az egész országban. Az ünneplés eredete viszsanyul az ötvenes évek elejére, amikor itt is, ott is összegyűltek Lajos napján s «Éljen az, akit én gondolok» felköszöntővel üritettek poharat Kossuth Lajosért. A hetvenes években már nagy nyilvános ünnepélyeket tartottak az ország népesebb városaiban és innen kezdve esztendőről-esztendőre növekedett a fény, amelyet Kossuth Lajos nevenapja örömeire kifejtettek. A nyolczvanas években, Szegeden tartották a legnépesebb ünnepélyeket. Az ottani írók, hírlapírók rendezték Pósa Lajos ve-

zetése alatt. Budapesten minden asztallársaság megtartja ezt a napot, lakomákat rendeznek hazafias szavatokkal s Kossuth halála óta a sirhoz is kizarándokolnak és emlékbeszédeket mondanak, a sirhantot megkoszorozva. A Kossuth Lajos női kör augusztus huszonnegyedikén vonul ki testületileg Kossuth sirjához, a kerepesi temetőbe, megkoszorozzák s beszédet mondanak fölötte.

— **Andrée postagalambja.** Harmiaczno'ez nappal ezélt indult el a Sas léghajón Andrée az északi sarkra. Főlszállása óta csak most érkezik róla hír az *Express* gőzhajó kapitányától. Elfogtak ugyanis egy postagalambot, melyet Andrée bocsájtott ultra egy távirattal.

Az *Express* gőzhajó kapitánya a következőket jelenti: Éppen most érkezünk vissza a sarkvidékről, hol a jégmezőkön át egész a Don-öbögig hatoltunk, de Andrée nyomát sem találtuk. Ellenben tudomásomra jutott, hogy a hammerfesti Alken főkadász-hajó kapitánya egy postagalambot lőtt le, mely egy zárt telegrammot vitt a stockholmi *Astonbladet* részére, a következő tartalommal: »A 82°-ot elhagytuk; jó ut északi irányban. Andrée.« A sürgöny kétségkívül Andrée-től származott, miután, mint tudva van, Andrée az «Astonbladet»-nek megígérte, hogy sorsáról értesíteni fogja. A galambot a Spitzbergák északi foka és a Hétszigetek között lőtték le július 21-én. Hogy mikor bocsátották utnak, azt nem lehetett megállapítani. Valószínűleg az utazás elején, miután a 82-ik északi fok csak kevéssel fekszik észak felé följebb, mint a honnan Andrée kiindult. A jelentés tehát csak az utazás első napjai felől nyugtat meg bennünket, a további hosszú időről hiányzik minden megbízható értesítés. Egy kormányos azt állítja, hogy látta a léghajót, a mint Haugesund és Rygwaarden közt a jéghegyek között uszott és csakhamar eltűnt szemel elől. A kosár hiányzott a léghajóról, miből azt lehet következtetni, hogy Andrée valahol kikötött és a léggömböt elbocsájtotta. De ennek a kedvező fötevésnek ellene mond azon körülmény, hogy Andrée-től az egy rövidszavu táviraton kívül eddig semmi hír sem érkezett, ámbár számos postagalambot vitt magával.

Andrée léghajójának készítője kijelentette, hogy a lelőtt galamb csakugyan azok közül való, melyeket Andrée a léghajón magával vitt. Andrée rokonai az expedíció sorsa felől a legkevésbé sem aggódnak, ők Andrée-től direkt értesítést csak hónapok múlva várnak Szibéria valamelyik északkéleti tartományából.

«Kosmos» müintézet nyomása. Budapest, VI., Aradi-utca 8.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt
A KÖZÉPISKOLAI IFJUSÁG SZÁMÁRA AJÁNLVA.

Előfizetési árak:

Egész évre 4 frt.
Fél évre 2 frt.
Negyed évre 1 frt.

Megjelenik minden vasárnap.

SZERKESZTI:

Dr. RUPP KORNÉL
főgymnasiunai tanár.

Kiadja a „Kosmos” müintézet, kő- és könyvnyomda és hírlapkiadó részv.-társ.

SZERKESZTŐSÉG:

Budapest, IX., Soroksári-utca 31.

KIADÓHIVATAL:

Budapest, VI., Teréz-körút 23. sz.

KÉZIRATOKAT

nem adunk vissza.

A k ü s z ö b ö n .

(A bácsi levele a zöldbe.)

Végre valahára vége a dinom-dánomnak. Tisztább lesz a falu levegője, a Lámpás agár meg a vén Csárdás csacsi megszabadul a földi gyehennától. Jöttök haza, vitéz nebulók. Hát hiszen jól van, ha már így kell lennie, jőjjetek, zavarjátok föl a ház nyugalmát, szívesen hallgatunk benneteket, föltéven, hogy nemesak enni és lármázni fogtok, de a dolog végét is emberül megfogjátok, nem úgy, mint a múlt esztendőben, mikor Miska urfi a körmét piszkálta, gyűrűért nyafogott; Gabi urfinak legfőbb gondja volt, hogy, uram bocsáss, mentül czifrab virágot, zöldséget hordjon a gomblyukjában, mint a pákosztos gunár, a mely szénával járkal; a «mensá»-ból, az «accusativus cum infinitivo»-ból, a «consecutio temporum»-ból pedig ballgattatok, mint a hal, sőt még orthographice írni sem tudtatok, nagy dicsőségtekre, vitéz ficsurak; a harmadik, a negyedik pedig holmi irka-firkák után örökké «tulterhelés»-ről szájaskodott, a melylyel az iskolák megölik, megnyomorítják a szegény diákyereket.

Hanem azért aludt félnyolczig, esavargott félnapokat, tánciskolába mászkált, feküdt a kanapén, kávéházba is elment volna, ha nem fél a pipaszártól.

Uram fia! mit szölt volna az én jó apám, — az Isten áldja meg, — ha a fia gyűrűt visel és efféle ostobaságok után szaladgál vala! Nem is volt a klasszisban több majom a Kállói Gyurinál, a kit otthon Gyuriczának hívtak, mi pedig kisasszonynak esufoltunk. Férfiak, mi pedig kisasszonynak esufoltunk. Férfiak neveltek bennünket, azok is lettünk, Gyuricza kisasszonyt kivéve, a ki ma vén fejjel is olyan piperkőcz, ostoba, léhütő kamasz,

mint annak idejében anno 40... sárgaczipőben jár, lopja a napot és terhére van egész familiájának. Mert a régi ember azt mondotta: «Botból nem lesz beretva. Hitvány fiatalság, hitvány férfikor. A mi után nyargalászol ma, holnap, holnapután abban leled örömed». Aztán nem jajgattak, hogy így meg úgy, sok a leezke, a szegény irmag feje utójára szétpukkad még a sok-sok tudománytól. Azt mondták: «Küzdj fiam; nem baj, ha ficsé erőlteted is magadat, lám a jószág is elgyöngül, ha folyton könnyü munkára fogják; erősebb lesz pedig, ha mindig egy parányival többet raknak rá. A ki nem erőlködik, sose lesz ember abból. Mert a ki soha nem küzd, az soha nem gondolkozik komolyan, e nélkül pedig a valódi férfi annyi, mint fából vas-karika».

En se mondom, hogy valamennyien első eminensek legyetek; csak azt, hogy ne legyetek hitványok. Ugy bizony, Béla urficska; mikor az ember vén kamasz létére hallandót ír a halandó helyett, akkor ne beszéljen tulterhelésről; hanem ha oly kicsiny a feje, hogy az orthographiát se bírja belészoritani, legjon lábsziját és kapát, vallja be, hogy más munkára termett és hallgasson szerényen; vagy ha érzi feje üres nagy térségét: mellét verje és mondjon «mae culpá»-t, hogy nem érdemelte meg a betevő falatot; tegye föl, hogy jövendőre nem a borbélytól, czvikkerárustól, kalapostól szerzi fejének ékességét, nem is léha, henczegő, felkegyelmű ficsurak utánzásával, hanem ember lesz, a ki megteszi dolgát erejének mértéke szerint. Mert hát édes öcsém-uram, bizony nem az a gavallér, a kinek sárga cipője, bő